
Potentiële Voortijdig Schoolverlaters in Nederland

Toelichting bij de tabellen

Definitie

Voortijdig schoolverlaters zijn leerlingen tot 23 jaar die het (door het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) en het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Voedselkwaliteit (LNV) bekostigd) onderwijs verlaten zonder dat zij een startkwalificatie (diploma vwo, havo, of mbo niveau 2) hebben behaald.

Operationalisatie

Van de leerlingen in het voortgezet onderwijs in het schooljaar 2003/'04 (peildatum 1 oktober 2003) wordt nagegaan of zij in het schooljaar 2004/'05 (peildatum 1 oktober 2004) nog in het bekostigd onderwijs zitten, dan wel een startkwalificatie hebben behaald. Hiertoe zijn aan het bestand BRON-VO-2003/'04 gegevens gekoppeld uit de volgende bestanden:

- BRON-VO-2004/'05,
- BRON-BO-2004/'05,
- Eéncijfer-HO,
- Lesgeldenregister-2004,
- ERR-2004.

De groep potentiële voortijdig schoolverlaters (VSV'ers) die op basis van bovenstaande koppelingen is 'vastgesteld', is met behulp van de GBA gecorrigeerd voor sterfte en emigratie.

Consequentie van deze operationalisatie is, dat niet *alle* potentiële voortijdig schoolverlaters worden geteld. Ten eerste worden alleen leerlingen die *vanuit het voortgezet onderwijs* zonder startkwalificatie uit het bekostigd onderwijs stromen als VSV'er beschouwd. Leerlingen die bijvoorbeeld zonder startkwalificatie het bol/bbl verlaten blijven in dit onderzoek buiten beschouwing. Ten tweede wordt uitgegaan van het voortgezet onderwijs *exclusief* de vmbo-afdelingen aan de Agrarische Onderwijscentra en het praktijkonderwijs. Deze groepen zitten niet, respectievelijk niet volledig in het BRON-VO-2003/'04.

Let op: In de tabellen wordt de groep potentiële voortijdig schoolverlaters gepresenteerd naast de groep niet voortijdig schoolverlaters. Deze twee groepen leerlingen vormen opgeteld niet alle leerlingen in het voortgezet onderwijs in het schooljaar 2003/'04. Ruim 4100 leerlingen zijn uit deze vergelijking weggelaten, omdat zij niet (goed) te koppelen waren aan de andere bestanden, waardoor uitsplitsing naar achtergrondkenmerken niet mogelijk is.

De aantallen in de tabellen zijn afgerond op 10-tallen; de percentages op een decimaal. Wanneer de aantallen kleiner zijn dan tien wordt een kruisje (x) weergegeven. Dit geldt ook voor percentages die gebaseerd zijn op cellen met een aantal kleiner dan tien. Lege cellen (blank) worden weergegeven wanneer geen leerlingen in de betreffende combinatie van variabelen voorkomen.

Beperkingen

Binnen de bovengenoemde operationalisatie is het aantal potentiële voortijdig schoolverlaters zo goed mogelijk in beeld gebracht. Door bijvoorbeeld beperkingen van de gebruikte bronnen, zal het aantal potentiële voortijdig schoolverlaters uit het voortgezet onderwijs echter toch worden overschat. Om een indruk te geven van optredende beperkingen, worden hieronder verschillende aspecten beschreven die leiden tot een overschatting van het aantal potentiële voortijdig schoolverlaters uit het voortgezet onderwijs.

- Alleen de directe doorstroom van het schooljaar 2003/'04 naar het schooljaar 2004/'05 is gemeten. Hierdoor worden leerlingen die op een later tijdstip hun schoolcarrière vervolgen tot de potentiële VSV'ers gerekend.
- Een aantal leerlingen wordt ten onrechte als VSV'er aangemerkt, omdat zij het onderwijs nog niet verlaten hebben, maar in *het praktijkonderwijs* hun schoolcarrière vervolgen. Belangrijkste oorzaak: In het BRON-VO wordt het praktijkonderwijs niet volledig waargenomen. (Zie noot 1.)
- Een aantal leerlingen wordt ten onrechte als VSV'er aangemerkt, omdat zij het onderwijs nog niet verlaten hebben, maar in *het particuliere onderwijs* hun schoolcarrière vervolgen. Belangrijkste oorzaak: Van het particulier onderwijs zijn geen individuele bestanden beschikbaar.
- Een aantal leerlingen wordt ten onrechte als VSV'er aangemerkt, omdat zij het onderwijs nog niet verlaten hebben, maar in *het beroepsonderwijs* hun schoolcarrière vervolgen. Belangrijkste oorzaak: Het gebruikte BRON-BO-2004/'05 is nog niet volledig gevuld (volgens een eerste ruwe schatting is de vulling op dit moment rond de 93%) en het lesgeldregister, dat hierbij als vangnet kan worden gebruikt, registreert alleen voltijd onderwijsvolgenden van 16 jaar en ouder.
- Een aantal leerlingen wordt ten onrechte als VSV'er aangemerkt, omdat zij het onderwijs nog niet verlaten hebben, maar in *het deeltijd onderwijs* hun schoolcarrière vervolgen. Belangrijkste oorzaak: Over het deeltijd onderwijs zijn geen volledige gegevens beschikbaar. Zo ontbreken bijvoorbeeld gegevens over het VAVO.
- Ten slotte kunnen leerlingen door administratieve onvolkomenheden ten onrechte als schoolverlater zijn aangemerkt.

Toelichting bij de variabelen

Hieronder wordt een korte beschrijving gegeven van de variabelen die in de tabellen zijn gebruikt. Bij de beschrijving van de variabelen wordt de volgorde aangehouden waarin de variabelen in de tabellen voorkomen, beginnend bij tabel A en eindigend bij tabel D.

Arbeidsmarktstatus leerling 2004

Deze variabele geeft de arbeidsmarktstatus van de leerling in 2004 aan. Gebruikte bron: SSB-2004, peildatum: ultimo september. Voor de bepaling van de arbeidsmarktstatus in het SSB wordt een afleiding gebruikt die uit een groot aantal stappen bestaat. In hoofdlijnen komt deze afleiding hier op neer:

- Personen die jonger zijn dan 16 jaar worden altijd aangemerkt als 'scholier/student'.
- Voor personen die 16 jaar of ouder zijn en van wie het inkomen (exclusief studiefinanciering) minimaal het minimumloon bedraagt, wordt een 'zwaartepunt bepaling' gedaan. (Dat wil zeggen: als het inkomen voor het grootste deel afkomstig is uit de WSF dan wordt de persoon aangemerkt als 'scholier/student', als het inkomen voor het grootste deel

afkomstig is uit arbeid in loondienst dan wordt de persoon aangemerkt als ‘werkzaam’, etc.)

- Voor personen die 16 jaar of ouder zijn en van wie het inkomen (exclusief studiefinanciering) minder dan het minimumloon bedraagt, geldt ook een ‘zwaartepunt bepaling’ zoals hierboven genoemd – *tenzij* de persoon jonger is dan 18 jaar of onderwijs volgt, want dan wordt de persoon aangemerkt als ‘scholier/student’.

Baanbezit leerling 2004

Deze variabele geeft aan of de leerling in 2004 inkomen uit een (bij)baantje had of niet. Gebruikte bron: SSB-2004, peildatum: ultimo september. Deze variabele is aan de tabellen toegevoegd, omdat leerlingen in het voortgezet onderwijs bij de arbeidsmarktstatus in het algemeen als “scholier/student” getypeerd zullen zijn in het SSB. Op basis van deze nieuwe variabele kunnen *alle* leerlingen met een baantje, waaronder dus ook scholieren met een klein bijbaantje, geselecteerd worden.

Inkomensniveau leerling 2004

Deze variabele geeft – indien de leerling een (bij)baantje had – aan in welke klasse de hoogte van het inkomen van de leerling in 2004 ondergebracht kan worden. Het betreft het inkomen uit alle banen die de leerling op het peilmoment had. Gebruikte bron: SSB-2004, peildatum: ultimo september. Bij de afleiding van deze variabele is voor de verschillende leeftijden gewerkt met de minimumjeugdloonbedragen behorende bij de betreffende leeftijden, in het betreffende jaar.

Economische activiteit leerling 2004

Deze variabele geeft – indien de leerling een (bij)baantje had – aan in welke branche de leerling in 2004 (hoofdzakelijk) werkzaam was. Indien de leerling meerdere baantjes had, is de economische activiteit van de hoofdbaan weergegeven. Gebruikte bron: SSB-2004, peildatum: ultimo september.

Geslacht

Deze variabele geeft het geslacht van de leerling op 1 oktober 2003. Gebruikte bron: GBA en, indien GBA niet gevuld, BRON-VO-2003/'04.

Schoolsoort/leerjaar

Deze variabele geeft aan in welke schoolsoort en in welk leerjaar de leerling zich bevond op 1 oktober 2003. Gebruikte bron: BRON-VO-2003/'04. Voor de leerlingen die zich aan het begin van het schooljaar in een eindexamenjaar bevonden is daarbij aan de hand van het ERR-2004 bepaald of zij dat jaar met of zonder diploma hebben verlaten.

Leeftijd

Deze variabele geeft de leeftijd van de leerling op 1 oktober 2004. Gebruikte bron: GBA en, indien GBA niet gevuld, BRON-VO-2003/'04.

Herkomstgroepering/generatie

Deze variabele geeft de herkomstgroepering van de leerling op 1 oktober 2003. Gebruikte bron: GBA en, indien GBA niet gevuld, BRON-VO-2003/'04. Voor de niet-westerse allochtone leerlingen geeft de variabele ook aan tot welke generatie zij behoren.

Regio – woongemeente

Deze variabele geeft de gemeente waar de leerling op 1 januari 2003 woonde. Gebruikte bron: GBA. Voor deze variabele is gekozen voor een indeling in drie: [1] de vier grote steden (Amsterdam, Den Haag, Rotterdam en Utrecht), [2] de overige steden met 100.000 inwoners of meer en [3] de gemeenten met minder dan 100.000 inwoners.

Regio – schoolgemeente

Deze variabele geeft de gemeente waar de leerling op 1 oktober 2003 naar school ging. Gebruikte bron: BRIN/BROI-bestand van CFI. Voor deze variabele is gekozen voor een indeling in drie: [1] de vier grote steden (Amsterdam, Den Haag, Rotterdam en Utrecht), [2] de overige steden met 100.000 inwoners of meer en [3] de gemeenten met minder dan 100.000 inwoners.

Verblijfsduur in Nederland

Deze variabele geeft voor allochtone leerlingen van de eerste generatie aan hoe lang zij in Nederland waren op 1 oktober 2003. Hiervoor is gebruik gemaakt van de laatste datum van vestiging in Nederland, afkomstig uit de GBA. Gebruikte bron: GBA.

Vertraging in schoolloopbaan

Deze variabele geeft aan of een leerling vertraging heeft opgelopen in de schoolloopbaan. Voor deze variabele is gebruik gemaakt van de leeftijd van de leerling op 1 oktober 2003 en het leerjaar waarin de leerling zich op dat moment bevond. (Bijvoorbeeld: met 12 jaar in leerjaar 1 is niet vertraagd, met 13 jaar in leerjaar 1 is 1 jaar vertraagd.)

Arbeidsmarktstatus leerling 2003

Deze variabele geeft de arbeidsmarktstatus van de leerling in 2003 aan. Gebruikte bron: SSB-2003, peildatum: ultimo september. Voor de bepaling van de arbeidsmarktstatus in het SSB wordt een afleiding gebruikt die uit een groot aantal stappen bestaat. In hoofdlijnen komt deze afleiding hier op neer:

- Personen die jonger zijn dan 16 jaar worden altijd aangemerkt als ‘scholier/student’.
- Voor personen die 16 jaar of ouder zijn en van wie het inkomen (exclusief studiefinanciering) minimaal het minimumloon bedraagt, wordt een ‘zwaartepunt bepaling’ gedaan. (Dat wil zeggen: als het inkomen voor het grootste deel afkomstig is uit de WSF dan wordt de persoon aangemerkt als ‘scholier/student’, als het inkomen voor het grootste deel afkomstig is uit arbeid in loondienst dan wordt de persoon aangemerkt als ‘werkzaam’, etc..)
- Voor personen die 16 jaar of ouder zijn en van wie het inkomen (exclusief studiefinanciering) minder dan het minimumloon bedraagt, geldt ook een ‘zwaartepunt bepaling’ zoals hierboven genoemd – *tenzij* de persoon jonger is dan 18 jaar of onderwijs volgt, want dan wordt de persoon aangemerkt als ‘scholier/student’.

Fiscaal loon leerling 2003

Deze variabele geeft aan of de leerling in 2003 een fiscaal loon verdiende of niet. Gebruikte bron: SSB-2003, peildatum: ultimo september. Deze variabele is aan de tabellen toegevoegd, omdat leerlingen in het voortgezet onderwijs bij de arbeidsmarktstatus in het algemeen als “scholier/student” getypeerd zullen zijn in het SSB. Op basis van deze nieuwe variabele kunnen *alle* leerlingen met een baantje, waaronder dus ook scholieren met een klein bijbaantje, geselecteerd worden.

Inkomensniveau leerling 2003

Deze variabele geeft – indien de leerling een (bij)baantje had – aan in welke klasse de hoogte van het inkomen van de leerling in 2003 ondergebracht kan worden. Gebruikte bron: SSB-2003, peildatum: ultimo september. Bij de afleiding van deze variabele is voor de verschillende leeftijden gewerkt met de minimumjeugdloonbedragen behorende bij de betreffende leeftijden, in het betreffende jaar.

Economische activiteit leerling 2003

Deze variabele geeft – indien de leerling een (bij)baantje had – aan in welke branche de leerling in 2003 (hoofdzakelijk) werkzaam was. Indien de leerling meerdere baantjes had, is de economische activiteit van de hoofdbaan weergegeven. Gebruikte bron: SSB-2003, peildatum: ultimo september.

Soort huishouden 2003

Deze variabele geeft aan hoe het huishouden is samengesteld waartoe de leerling in 2003 behoorde. Gebruikte bron: SSB-2003, peildatum: ultimo september.

Huishoudgrootte 2003

Deze variabele geeft aan uit hoeveel leden het huishouden bestaat waartoe de leerling in 2003 behoorde. Gebruikte bron: SSB-2003, peildatum: ultimo september.

Soort verdiener (huishoudkern) 2003

Deze variabele geeft aan of het huishouden waartoe de leerling in 2003 behoorde kan worden aangemerkt als ‘geen verdiener’, ‘eenverdiener’ of ‘tweeverdieners’. Gebruikte bron: SSB-2003, peildatum: ultimo september. Voor deze variabele wordt alleen gekeken naar de inkomensbronnen van de huishoudkern (veelal de hoofdkostwinner en de eventuele partner) en niet naar die van de overige gezinsleden.

Inkomensniveau huishouden 2003

Deze variabele geeft aan in welke klasse de hoogte van het inkomen van het huishouden in 2003 ondergebracht kan worden. Gebruikte bron: SSB-2003, peildatum: ultimo september. Voor deze variabele wordt gekeken naar de inkomensbronnen van alle leden van het huishouden.

Noten

1. Een aantal leerlingen wordt ten onrechte als VSV'er aangemerkt, omdat zij het onderwijs nog niet verlaten hebben, maar in *het praktijkonderwijs* hun schoolcarrière vervolgen. Belangrijkste oorzaak: in het BRON-VO wordt het praktijkonderwijs niet volledig waargenomen. Ter illustratie:

Naar schatting bevat het BRON-VO ongeveer 35% van alle leerlingen in het praktijkonderwijs. Van de leerlingen die op 1 oktober 2003 in het voortgezet onderwijs zaten, volgden volgens het BRON-VO op 1 oktober 2004 ongeveer 455 leerlingen praktijkonderwijs. Als er vanuit wordt gegaan dat ook de overstap van voortgezet onderwijs naar praktijkonderwijs maar voor ongeveer 1/3 wordt waargenomen in BRON-VO, dan zou het aantal potentiële voortijdig schoolverlaters zoals dat in de tabellen is gepresenteerd met ongeveer 900 leerlingen naar beneden moeten worden bijgesteld. Of deze wijze van ‘corrigeren’ helemaal juist is, kan niet met zekerheid worden gezegd. De leerlingen die in bovenstaand

voorbeeld op 1 oktober 2004 in het praktijkonderwijs zaten, volgden dit praktijkonderwijs waarschijnlijk vaker bij opleidingen die verbonden zijn aan middelbare scholen – waardoor de betreffende leerlingen mogelijk niet van school hoefden te veranderen. Of de stroom leerlingen van het voortgezet onderwijs naar andere opleidingen voor praktijkonderwijs net zo groot is, is maar de vraag.

Als er vanuit wordt gegaan dat een correctie zoals hierboven genoemd, zou moeten worden toegepast, dan heeft dit vooral gevolgen voor het aantal potentiële VSV'ers vanuit leerjaar 1-2 en dus ook voor potentiële VSV'ers in de jongste leeftijdsgroep. Van de 455 leerlingen die op 1 oktober 2004 praktijkonderwijs volgen, zijn er namelijk 425 afkomstig uit leerjaar 1-2. Het aantal potentiële VSV'ers in de tabellen zou voor leerjaar 1-2 dus met $425 \times 2 = 850$ moeten worden verminderd.

2. Het aantal potentiële voortijdig schoolverlaters in leerjaar 1-2 wordt mogelijk ook door een andere oorzaak overschat. Er zijn namelijk aanwijzingen dat leerlingen in BRON-VO-2003/'04 ten onrechte in leerjaar 1-2 staan geregistreerd.